

تدوین یک HACCP-Plan استاندارد جهت به کارگیری در کارخانجات تولید آب معدنی ایران به منظور کنترل مهم ترین مخاطرات مطرح در بهداشت مواد غذایی موجود در این صنعت

امین کیانی^۱، محمود علی محمدی^{۱*}، ساسان رضایی^۲، رامین نبی زاده نودهی^۱، سیمین ناصری^۱، عماد دهقانی فرد^۳ و مجتبی موزن^۱

۱. گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۲. گروه انگل شناسی و قارچ شناسی پزشکی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۳. گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی البرز، کرج، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۵/۲۹

چکیده

زمینه و هدف: استفاده از آب های معدنی در جهان افزایش یافته و همچنین آلودگی این آب ها باعث نگرانی مصرف کنندگان شده است. بکارگیری یک سیستم پیشگیرانه مانند HACCP می تواند مانع از آلودگی این آب ها توسط عوامل مختلف شود. هدف این تحقیق، تدوین یک HACCP-Plan استاندارد در کارخانجات آب معدنی ایران می باشد. **مواد و روش ها:** در این مطالعه، خطوط تولید آب معدنی و ظروف پلی اتیلن تری فتالات (PET)، انبارها و آزمایشگاه های کارخانجات از جنبه های تولید و کنترل کیفیت بررسی شدند. اصول هفت گانه سیستم HACCP در جهت پایش، کنترل و محدودسازی این مخاطرات بررسی شد. در ادامه، راهکارهای عملی بصورت فراگیر و قابل پیاده سازی برای همه کارخانجات ارائه شدند. اطلاعات لازم با مطالعه استانداردهای ملی و بین المللی صحت گذاری و ارائه گردیدند. یافته ها: نتایج نشان داد که خطرات ناشی از عدم بهسازی منابع آب معدنی و محیط کارخانه، فرآیند ناقص تصفیه، تولید بطری های PET بصورت غیراستاندارد، ذخیره سازی نادرست مواد اولیه و محصول نهایی و عدم بازرسی تجهیزات کارخانجات باعث افزایش مخاطرات در محصول و به خطر انداختن سلامت مصرف کننده می گردد. **نتیجه گیری:** جهت تولید آب معدنی سالم، باید منابع تأمین آب معدنی و محیط کارخانجات بهسازی شوند. همچنین می بایست که فرآیند تصفیه آب و تولید بطری های PET، طبق استانداردهای ملی و بین المللی انجام گیرد. از آنجایی که نحوه اجرای سیستم HACCP در کارخانجات آب معدنی متفاوت است، بکارگیری سیستم تدوین شده در این مطالعه، جهت استانداردسازی اجرای این سیستم در کارخانجات موثر می باشد.

کلمات کلیدی: آب معدنی، برنامه HACCP، کنترل مخاطرات، ظروف پلی اتیلن تری فتالات.

مقدمه

مهم ترین چالش های انسان در جوامع و به ویژه در کشورهای در حال توسعه، مطرح می باشد. به دلیل افزایش روز افزون استفاده

تأمین آب سالم و بهداشتی امروزه به عنوان یکی از

* گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
ایمیل: m_alimohammadi@tums.ac.ir - شماره تماس: ۰۲۱-۸۸۹۵۱۴۱۱

از آب‌های معدنی در جهان، آلودگی این آب‌ها به عوامل بیولوژیکی، شیمیایی و فیزیکی مختلف باعث یک نگرانی جدی برای مصرف کنندگان شده است.^۱ آب‌های معدنی بطری شده، عمدتاً در ظرفی از جنس پلی اتیلن تری فتالات نگهداری می شوند که دارای یکسری ترکیبات سمی و خطرناک به صورت بالقوه می‌باشند. در برخی موارد، این ترکیبات سمی و خطرناک به داخل آب وارد شده و منجر به خطر افتادن سلامت انسان می‌گردند.^۲

استفاده از یک سیستم پیشگیرانه و جامع مانند Hazard Analysis Critical Control Points (HACCP) می‌تواند مانع از آلودگی این آب‌ها توسط عوامل مختلف شود. HACCP یک سیستم پیشگیری کننده در کنترل مواد غذایی است که به کسب اطمینان از سلامت غذا کمک می‌کند. در سال‌های اخیر، تأمین ایمنی انواع آب آشامیدنی با کاربرد این سیستم، مورد توجه برخی از سازمان‌های تأمین کننده و یا ناظر بر تأمین آب در کشورهای مختلف قرار گرفته است.^۳

Hellier کارایی سیستم HACCP را برای تأمین آب آشامیدنی شهر ملبورن بررسی کرد.^۴ انجمن آب و فاضلاب کانادا کارایی این سیستم را در شبکه توزیع آب آشامیدنی این کشور مورد کاوش قرار داد.^۵ Damikouk و همکارانش کاربرد اصول HACCP را در تصفیه آب آشامیدنی دریاچه مورنوز مطالعه کردند.^۶ اصغر توسلی فر و همکارانش کارایی طراحی سامانه HACCP را در سیستم تأمین و توزیع آب آشامیدنی شهر اصفهان ایران از منبع تا نقطه مصرف بررسی کردند.^۷

راهنمای استفاده از سیستم تجزیه و تحلیل خطر و نقاط کنترل بحرانی به وسیله کمیسیون مربوطه تدوین شد و در هشتمین کمیته ملی استاندارد میکروبیولوژی تأیید شد و به عنوان استاندارد رسمی ایران با عنوان راهنمای سیستم تجزیه و تحلیل خطر و نقاط کنترل بحرانی (HACCP) منتشر گردید.^۳ آب معدنی از نوشیدنی‌هایی است که به صورت روزمره مورد استفاده قرار می‌گیرد و آلودگی‌های موجود در آن به راحتی

می‌تواند به مصرف کننده منتقل شود؛^۸ لذا در این طرح سعی بر این است با تدوین یک HACCP-Plan استاندارد، مهم‌ترین مخاطرات مطرح در بهداشت مواد غذایی در فرآیند تولید آب‌های معدنی شناخته شود و با بررسی آن‌ها، اقدامات کنترلی مناسب در جهت رفع یا کاهش این مخاطرات تا حدودی که برای سلامتی مضر نباشد، صورت گیرد.

مواد و روش‌ها

روش انجام کار، بر اساس بازدید از کارخانجات آب معدنی جهت آشنایی با خطوط تولید این محصول و مقایسه آن با روش‌های استاندارد تولیدی آب معدنی و بر پایه مطالعه میدانی و کتابخانه ای انجام گردید. پس از توصیف فرآورده (آب معدنی)، ترسیم نمودار کلی فرآیند تولید و تأیید نمودار جریان تولید از طریق بازدیدها و مطالعات کتابخانه‌ای، اصول هفت‌گانه سیستم HACCP به ترتیب زیر اجرا گردید:

اصل اول) شناسایی و ارزیابی مخاطرات^{۹،۱۰}: مهم‌ترین خطرات و عوامل تأثیرگذار بر کیفیت آب معدنی در مقاطع مختلف شناسایی و مورد ارزیابی قرار گرفت. عمده اطلاعات مورد نیاز در این قسمت از طرق زیر حاصل شد:

- بازدیدهای میدانی از قسمت‌های مختلف کارخانجات تولید آب معدنی به ویژه خطوط تولید از لحظه ورود آب معدنی به کارخانه تا لحظه‌ای که محصول تولید و آماده عرضه به بازار بود.

- بازدیدهای میدانی از خطوط تولید پری فرم و بطری‌های Polyethylene Terephthalate (PET) در کارخانجات مربوطه

- بررسی نتایج آزمایشگاهی موجود در این کارخانجات

- بررسی استانداردهای ملی و بین‌المللی مربوطه

اصل دوم) تعیین نقاط کنترل بحرانی: نقطه بحرانی نقطه‌ای است که در آن کنترل‌های لازم به منظور پیشگیری یا حذف خطرات مربوط به ایمنی مواد غذایی و در مواردی کاهش آن

می گیرد^{۱۰۹}.

اصل هفتم) مستندسازی: سوابق و مستندات مورد نیاز، روش ها و چگونگی بایگانی آن ها برای هر شرکتی امری اساسی و مهم می باشد. نگهداری سوابق و یافته های اساسی برای آینده سازمان ضروری می باشد. نسخه ای از سوابق باید در کارخانه بایگانی شود. اطلاعات این سوابق نشان می دهد که چه کسی و چه زمانی اطلاعات را ثبت کرده است. چه کسی اطلاعات را مورد بازنگری قرار داده است. چه کسی این اطلاعات را مورد تایید قرار می دهد. همچنین این سوابق روند و توالی طرح HACCP و نوع اطلاعات ثبت شده را به طور دقیق بیان می کند^{۱۰۹}.

یافته ها

بر اساس بازدیدهای میدانی انجام شده در محدوده مکانی و زمانی مورد مطالعه و بررسی سایر منابع مربوطه، از مهم ترین مخاطرات تهدید کننده کیفیت آب های معدنی می توان به مواردی مانند: عدم بهسازی منابع تأمین آب معدنی، عدم بهسازی محیط کارخانه، انجام فرآیند تصفیه آب به صورت ناقص، نگهداری نادرست مواد اولیه و محصول نهایی در انبار، کنترل نکردن کیفیت هوا در کارخانجات (مخصوصاً در محدوده پرکن)، رعایت نکردن زمان استاندارد نگهداری محصول در انبار، سیستم شست و شو و گندزدایی ضعیف و ناکارآمد در کل خط تولید، انجام فرآیند تولید بطری های PET در شرایط غیر استاندارد و عدم بازرسی تجهیزات موجود در کارخانجات اشاره نمود.

با در نظر گرفتن نتایج حاصل از بازدید های صورت گرفته و همچنین شناسایی و پیش بینی مهم ترین مخاطرات تأثیرگذار بر کیفیت آب معدنی، یک HACCP-Plan استاندارد طراحی گردید که قابل استفاده در تمامی کارخانجات تولید آب معدنی بطری شده در ایران می باشد. خلاصه ای از برخی اصول این

به سطح قابل قبول انجام می گیرد^{۱۰۹}. در این راستا و جهت مشخص نمودن نقاط کنترل بحرانی، مخاطرات شناسایی شده در اصل اول سیستم HACCP، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

اصل سوم) تعیین حدود بحرانی: منظور از حدود بحرانی، معیارها و استانداردهایی هستند که اختلاف بین آب سالم و ناسالم را مشخص می نمایند^{۱۰۹}. در این مطالعه، جهت تعیین حدود بحرانی، سعی شد از همه مراجع یعنی استانداردهای ملی و بین المللی مرتبط با ویژگی های فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی آب معدنی، اطلاعات موجود در کتب و مقالات مرتبط و سایت های داخلی و خارجی مربوطه استفاده گردد.

اصل چهارم) برقراری سیستم پایش برای نقاط کنترل بحرانی: هدف از این مرحله، انجام یکسری مشاهدات یا اقداماتی است که نشان می دهند آیا اقدامات کنترلی در محدوده حدود بحرانی عمل می کنند یا خیر^{۱۰۹}.

اصل پنجم) تعیین و برقراری اقدامات اصلاحی: در این قسمت، مجموعه اقداماتی که لازم است در زمان خروج از محدوده بحرانی توسط اپراتورها و مسئولان کنترل کیفی انجام پذیرد و همچنین اقداماتی که نیازمند توجه و حساسیت بیشتر می باشد و احتمال دارد بخش های مختلفی را در کارخانجات تولید آب معدنی و یا حتی سازمان های دیگر درگیر نمایند، تعیین می گردد^{۱۰۹}.

اصل ششم) برقراری روش تصدیق: برای برقراری روش تصدیق، باید روش های اجرایی و آزمون های مورد نیاز طرح HACCP مورد تایید قرار گیرند تا از صحیح بودن و اعتبار طرح و همچنین ثبت تمام مخاطرات اطمینان حاصل شود. در این قسمت، به کمک مشاوران و متخصصان برون سازمانی، آزمون ها و بازرسی های دقیق نمونه ای صورت گرفته و اقدامات اصلاحی مربوطه نیز بررسی می گردند تا بتوان با اطمینان بیشتری، ایمنی محصولات را تضمین نمود. در آخر، بازرسی های نهایی و کنترل و تایید نهایی صورت

سامانه در قالب جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: خلاصه‌ای از کاربرد اصول HACCP در تولید آب معدنی بطری شده در PET

CCP	خطر	مرحله انجام کار	اقدام کنترلی	حد بحرانی	پایش	اصلاح	اقدام اصلاحی
فیلتراسیون شنی	کدورت	فیلتر نمودن آب	تمیز کردن یا پس‌شویی صافی	رعایت مدت زمان کارکرد	بازدیدهای روزانه و بررسی افت فشار صافی، بررسی کیفیت آب خروجی	خروج صافی از سیستم، شست، شوی صافی،	آموزش اپراتور و اصلاح زیر بنایی کارکرد سیستم در صورت تکرار موارد انحراف
فیلتراسیون بو، طعم و کرین فعال	مزه	عبور آب از غشاء کرین فعال	تعویض بخش رویی و تعویض کل غشاء	رعایت مدت زمان کارکرد فیلتر، بررسی افت فشار	بازدید روزانه، بررسی میزان افت فشار صافی	تعویض بخش رویی یا کل صافی، عبور دادن مجدد آب از غشاء صافی	آموزش اپراتور
میکرو فیلتراسیون	مخاطرات میکربی	فیلتر نمودن آب و عبور از فیلتر ۰/۲-۱ میکرونی	احیاء صافی، تعویض کامل	رعایت مدت زمان کارکرد صافی، بررسی افت فشار سیستم	بازدید روزانه، بررسی افت فشار، بررسی کیفیت میکربی آب صافی از طریق نمونه‌برداری روزانه	خارج کردن صافی از سیستم	آموزش اپراتور، بررسی نتایج آزمایشات میکربی
شست و شوی بطری‌ها	گرد و غبار	PET شویی	شست‌شوی PET	حمل و نقل و نگهداری صحیح بطری‌ها، شست-شوی مناسب بطری‌ها	بازدید روزانه از انبار نگهداری ظروف، کنترل نحوه چیدمان و نگهداری ظروف، بررسی کارکرد PET شو	اصلاح چیدمان، رفع مشکلات مربوط به PET شو، حمل و نقل صحیح	آموزش اپراتور
آبینه بانی	ذرات فیزیکی	از درب‌بندی تا برچسب گذاری	کنترل چشمی بطری‌های پر شده	عدم وجود اجسام فیزیکی در بطری‌های پر شده	پایش چشمی	حذف بطری‌های پر شده حاوی ذرات فیزیکی	کنترل مراحل فیلتراسیون آب، کنترل PET شویی
انبارش بطری‌های پر شده	مخاطرات شیمیایی	انبارش	انبار کردن و چیدمان	دمای اتاق و رعایت تاریخ مصرف و نحوه انبارش	بازدیدهای روزانه و کنترل پالت‌ها از نظر چیدمان و دمای انبار و First (FiFo) in First out	فراخوان محصول، تنظیم دمای انبار، اصلاح چیدمان	آموزش اپراتور
تولید گرانول، پری فرم و بطری	آلاینده‌های شیمیایی	تولید بطری	کنترل صحیح و نظارت بر فرآیند تولید	تنظیم دما و زمان در فرآیند تولید، سرد کردن صحیح محصول	تهیه فرم‌هایی در رابطه با کنترل دما و زمان در فرآیند تولید و پر کردن این فرم‌ها به صورت روزانه	تنظیم دما، تنظیم مدت زمان فرآیند	آموزش اپراتور
انبارش	گرد و	انبارش	انبار کردن و	انبارش صحیح	بازدید روزانه از انبار،	اصلاح چیدمان،	آموزش اپراتور

بحث

در سال‌های اخیر دلایلی مانند حساس شدن مردم نسبت به کیفیت آب، هشدار کارشناسان راجع به وجود مواد مخاطره آمیز در آب شبکه عمومی شهرها و علاقه مردم به استفاده از آب‌های طبیعی حاوی مواد مفید معدنی، عموم را به استفاده بیشتر از آب‌های معدنی سوق داده است. آلودگی این آب‌ها به عوامل میکروبی و آلودگی‌های شیمیایی، باعث نگرانی جدی به خصوص در رابطه با نقص ایمنی برای مصرف کنندگان شده است.^{۱۱} با توجه به اینکه در سالم سازی آب‌های معدنی از هیچ گونه ماده شیمیایی استفاده نمی‌شود، بنابراین نیاز است یک تجزیه و تحلیل خطر که همه مخاطرات مهم در این نوع آب‌ها را از لحظه ورود آب به کارخانه تا لحظه رسیدن آب به دست مشتری را بر اساس یک چهارچوب اصولی و کلی در بر می گیرد، پایه ریزی گردد.^{۱۲} در این مطالعه سعی گردیده است که با توجه به الزامات سیستم HACCP و مشکلات متعددی که در زمینه های مختلف اجرایی آن در صنایع غذایی وجود دارد، یک راهکار منظم، منطقی و کاربردی برای پیاده سازی و سنجش اثر بخشی این سیستم در صنعت تولید و پرکنی آب معدنی در بطری ایجاد گردد.

بررسی‌های انجام شده نشان داد که پیاده سازی سیستم HACCP در صنایع تولید آب به صورت تولید و فرآوری آب آشامیدنی و یا استخراج آب معدنی و بسته بندی آن در بطری PET دارای کاربرد می‌باشد. به عنوان مثال Serra و همکارانش، کاربرد این سیستم را در فرآیند بسته بندی آب معدنی مورد بررسی قرار دادند.^{۱۳} اتحادیه نوشیدنی‌های غیر الکلی بریتانیا به بررسی سیستم HACCP در آب‌های بطری شده پرداخت.^{۱۴} Kokkinakis و همکارانش طی تحقیقی به بررسی اثر بخشی

سیستم یاد شده در ارتقاء کیفیت میکروبیولوژیکی آب‌های بطری شده پرداختند.^{۱۵}

در بررسی مطالعات ذکر شده در بالا، چنین استنباط می‌گردد که همانند مطالعه حاضر، شناسایی مخاطرات موجود در مواد اولیه و بسته بندی در برقراری سیستم HACCP از اهمیت خاصی برخوردار است. در این مطالعه، مخاطرات میکروبی، شیمیایی و فیزیکی موجود در آب معدنی و نیز مخاطرات شیمیایی موجود در PET به صورت کامل مورد بررسی و شناسایی قرار گرفته که از نظر الزامات سیستم HACCP پوشش کامل را ایجاد می‌نماید. به طوری که تعداد و نوع مخاطرات پوشش داده شده در مطالعه حاضر، از مطالعات ذکر شده در بالا کاملتر بوده و یا مطابقت نسبی دارد. در مطالعه حاضر، برای شناسایی مخاطرات ذکر شده در قسمت مراحل انجام کار، علاوه بر انجام تحقیقات کتابخانه ای و استفاده از منابع علمی مربوط به آب و PET، از نتایج بازدیدهای مکرر از خط تولید کارخانجات تولید آب معدنی نیز استفاده گردید.

بر اساس سیستم HACCP، مخاطرات شناسایی و ارزیابی شده باید به وسیله اقدامات کنترلی کاهش یابد و یا در جریان تولید حذف گردد. از این رو، تعیین اقدامات کنترلی در مراحل اجرای فرآیند برای تعیین نقاط کنترل بحرانی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار می‌باشد. بر همین اساس، در مطالعه حاضر مراحل فیلتراسیون شنی، فیلتراسیون کربن فعال، میکرو فیلتراسیون، شست و شوی بطری‌ها، آیینه بانی، انبارش بطری‌های پر شده، تولید گرانول و پری فرم و بطری، ذخیره سازی مواد اولیه به عنوان نقاط کنترل بحرانی انتخاب گردیده است. علت انتخاب این نقاط کنترل بحرانی، تمرکز بر شناسایی مخاطرات بر اساس کنترل پارامترهای قابل سنجش با سرعتی قابل قبول و به صورتی موثر بوده است.

در ادامه، روش‌های تصدیق اجرای این سیستم بر اساس

ممیزی‌های داخلی، انجام آزمایشات بر روی محصول نهایی، رسیدگی به شکایات و نقطه نظرات مشتریان و مصرف کنندگان مشخص گردید. بدیهی است در صورت تغییر در شرایط فعلی سیستم تولید آب معدنی بطری شده از جمله تغییر در تأمین کننده اصلی مواد اولیه، تغییر در بسته بندی مواد، تغییر در خط تولید و غیره، مراحل دوباره باید مورد بازنگری و اصلاح قرار گیرد.

نتیجه گیری

جهت تولید آب معدنی سالم و بهداشتی نیاز است که مواردی از جمله، بهسازی مناسب منابع تأمین آب و محیط کارخانه، انجام فرآیند تصفیه بصورت صحیح و مطابق با استانداردهای مربوطه، ذخیره سازی مواد اولیه و محصول نهایی تحت شرایط زمانی و دمایی مناسب، تولید بطری‌های PET تحت شرایط استاندارد، بازرسی تجهیزات موجود در کارخانه به صورت دوره‌ای و انجام فرآیند گندزدایی در محیط کارخانه

منابع

- Haziri A, Govori S, Faiku F, et al. Physical-Chemical Characteristics of Mineral Waters of some Wells in the Region of East Kosova. *J Int Environ Appl Sci* 2009;4(2): 177-80.
- Alimohamadi M, Molaee Aghaee E, Nabizadeh Nodehi R, Jahed GR, Rezaee S, Goldasteh A, et al. Survey of Antimony and Cobalt Leaching into Bottled Waters packaged by PET. *Iran J Health Environ* 2012;5(2): 225-34 [In Persian].
- Yazdanbakhsh A, Manshuri M, Nabizadeh R, Jahed GH, Fallahzadeh R. Guidelines of water safety plan based on hazard analysis and critical control point system. Tehran: Avay e Ghalam Publication, 2008: 170-90 [In Persian].
- Hellier K. Hazard analysis and critical control points for water supplies. *Proceedings of 63rd Annual Water Industry Engineers and Operator's Conference, Warrnambool* 2000;63(1): 101-9.
- CWWA. Canadian Guidance Document for Managing Drinking Water Systems 2005;16(2): 35-7.
- Damikouka I, Katsiri A, Tzia C. Application of HACCP principles in drinking water treatment. *Desalination* 2007;210(1): 138-45.
- Tavasolifar A, Bina B, Amin Mohammad M, Ebrahimi A, Jalali M. Designing Hazard Analysis and Critical Control Point System in Drinking Water Supply System of Isfahan, Iran from Resource to Endpoint 2012;7(6): 1102-13 [In Persian].
- Škobalj D. Bottled natural mineral water. *Svet polimera* 2006;9(4): 120-4.
- Commission CA. Recommended international code of practice-general principles of food hygiene including Annex on Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP) System and Guidelines to its Application, CAC/RCP 1-1969, Rev 4-2004.
- Khanghahi H, Jalali M, Akbarian MR. Guidelines of application of hazard analysis and critical control point system in food industries. Isfahan: Publications Unit, Isfahan University Jihad 2004; 110-33 [In Persian].
- Ahmad M, Bajahlan AS. Quality comparison of tap water vs. bottled water in the industrial city of Yanbu (Saudi Arabia). *Environ Monit Assess* 2009;159(1-4): 1-14.

بصورت مستمر رعایت گردند. با توجه به تفاوت در عملکرد کارخانجات آب معدنی بر اساس نظر مشاورین و همچنین تفاوت در بازرسی و پایش کارخانجات توسط شرکت‌های ممیزی، نحوه اجرای سیستم HACCP در کارخانجات مختلف آب معدنی متفاوت است. از این جهت به کارگیری سیستم تدوین شده در این مطالعه جهت هماهنگی و استانداردسازی اجرای این سیستم در کارخانجات تولید آب معدنی موثر خواهد بود.

سپاسگزاری

این مقاله حاصل پایان‌نامه با عنوان «تدوین یک HACCP-Plan استاندارد جهت بکارگیری در کارخانجات تولید آب معدنی ایران به منظور کنترل مهم‌ترین مخاطرات مطرح در بهداشت مواد غذایی موجود در این صنعت» در مقطع کارشناسی ارشد در سال ۹۲ است که با حمایت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی-درمانی تهران اجرا شده است.

تدوین یک HACCP-Plan استاندارد جهت بکارگیری در کارخانجات تولید آب معدنی ایران به منظور کنترل مهمترین مخاطرات مطرح ...

12. Van der Aa M. Classification of mineral water types and comparison with drinking water standards. *Environ Geol* 2003;44(5): 554-63.
13. Serra J, Domenech E, Escriche I, et al. Risk assessment and critical control points from the production perspective. *Int J Food Microbiol* 1999;46(1): 9-26.
14. Association BSD. Industry Guide to Good Hygiene Practice: Bottled Water 2006; 10 (2): 49-59.
15. Kokkinakis EN, Fragkiadakis GA, Kokkinaki AN. Monitoring microbiological quality of bottled water as suggested by HACCP methodology. *Food Control* 2008;19(10): 957-61.

Preparation of an Evaluated HACCP- Plan in Order to Implementation in Iranian Mineral Water Factories for Avoiding the Common Food Safety Hazards in Such Industries

Amin Kiyani¹, Mahmood Alimohamadi^{1*}, Sasan Rezaee², Ramin Nabizadeh Nodehi¹,
Simin Naseri¹, Emad Dehghanifard³, Mojtaba Moazzen¹

of Medical Sciences, Tehran, Iran 1. Department of Environmental Health Engineering, School of Public Health, Tehran University
of Medical Sciences, Tehran, Iran 2. Department of Parasitology and Mycology, School of Public Health, Tehran University
of Medical Sciences, Karaj, Iran 3. Department of Environmental Health Engineering, School of Public Health, Alborz University

E-mail: m_alimohammadi@tums.ac.ir

Received: 12 May 2014 ; Accepted: 20 Aug 2014

ABSTRACT

Background: consumption of mineral waters in the world has increased in recent years, and also concerns of consumers about its contamination are growing. Thereby, implementation of such a protective system as HACCP can prevent contamination of waters by different agents. This research aimed to develop an HACCP-Plan standard for mineral waters manufacturing factories in Iran.

Methods: In current study, like production lines, polyethylene terephthalate (PET) containers packaging, warehouses and laboratories sections of factories were observed from view of production and quality control.

To monitor, control and restrict the hazards, seven principles of HACCP were considered. In continue applicable solutions were presented inclusive and practically for all factories. Required information were verified and presented through investigation of national and international standards.

Results: The results shown that lack of sanitizing mineral water supplies and factories environment, incomplete water treatment, non-standard production of PET bottles, improper storage of raw materials and final product, and lack of inspection of equipment led to the increasing health hazards of the product and endanger the consumers health.

Conclusion: In order to produce safe mineral water, it is necessary to sanitize the water supplies and factory environment. In addition, the process of water treatment and the production of PET bottles must be according to national and international standards. As the implementation of the HACCP system in various mineral water producing factories is not same, application of developed system in this research will be effective to standardize the implementation of this system in plants.

Keywords: Mineral water, HACCP-plan, Hazards Control, Polyethylene terephthalate